

art. 8 lid 2 WHO-Kaderverdrag niet de middelen voor waarmee dit resultaat moet worden bereikt. Het hof wijst de vordering toe, omdat uitleg van de verdragsbepaling meebrengt dat de daarin voorgeschreven bescherming zich uitstrekt tot rookruimtes in horeca-instellingen en dat door deze toe te staan niet de vereiste bescherming wordt geboden. De Staat komt van dit arrest in cassatie.

Het oordeel van de Hoge Raad bouwt voort op zijn eerdere (eveneens tussen CAN en de Staat gewezen) arrest van 10 oktober 2014, NJ 2015/12, m.nt. E.A. Alkema, waarin werd beslist dat art. 8 lid 2 WHO-Kaderverdrag rechtstreekse werking toekomt met betrekking tot kleine cafés. Er is grond om met betrekking tot horeca-instellingen in het algemeen tot een ander oordeel te komen. Nu horeca-instellingen zijn te rekenen tot openbare gebouwen ('indoor public places') in de zin van art. 8 lid 2 WHO-Kaderverdrag, leent deze verdragsbepaling zich ook voor rechtstreekse werking met betrekking tot als rookruimtes aangewezen ruimtes in horeca-instellingen en geldt de voorgeschreven bescherming daar eveneens. De Hoge Raad verwijst naar de criteria die in bovengenoemd arrest zijn geformuleerd voor directe werking van verdragsbepalingen (zie daarover nader de conclusie van A-G Vlas onder 2.6-2.7). Voorts bevestigt de Hoge Raad het in dat arrest geformuleerde en door het hof gehanteerde uitgangspunt dat het nog niet tot stand brengen van het ingevolge art. 8 lid 2 WHO-Kaderverdrag opgenomen resultaat gerechtvaardigd kan zijn op de grond dat de Staat een redelijke termijn moet worden gelaten om een dergelijke verdragsbepaling na te komen, of op de grond dat in beginsel voor de Staat de mogelijkheid bestaat om in verband met andere belangen overgangsmatregelen te treffen bij de nakoming van een dergelijke verdragsbepaling. Eerstgenoemde redelijke tijd geldt vanwege het ontbreken van een termijn in het WHO-Kaderverdrag. De Staat heeft reeds een redelijke tijd gehad, nu het verdrag voor Nederland al in 2005 in werking is getreden. Het hof heeft onbestreden vastgesteld dat de Staat geen bijzondere omstandigheden heeft aangevoerd waarom in dit geval een langere termijn nodig zou zijn voor de nakoming van deze verdragsverplichting. Dat de uitzondering voor rookruimtes niet kan worden aangemerkt als een overgangsmaatregel is in cassatie niet bestreden. De Hoge Raad verwerpt het cassatieberoep.

NJ 2019/378

HOGE RAAD (STRAFKAMER)

18 december 2018, nr. 17/00718

(Mrs. W.A.M. van Schendel, V. van den Brink, J.C.A.M. Claassens; A-G mr. E.J. Hofstee)
m.nt. S.D. Lindenberg

Art. 51f Sv

NJB 2019/28

RvdW 2019/103

TPWS 2019/44

ECLI:NL:HR:2018:2335

ECLI:NL:PHR:2018:998

Benadeelde partij. Voldoende verband tussen door verdachte gepleegde poging tot woningbraak en door politie veroorzaakte schade in zoektocht naar (mede)daders.

Tussen de door verdachte gepleegde poging tot woninginbraak en de schade, veroorzaakt doordat de politie een deur in de woning had geforceerd, bestond voldoende verband om te kunnen aannemen dat de benadeelde partij door dit handelen rechtstreeks schade heeft geleden, nu die schade is ontstaan doordat de politie op zoek was naar (mede)daders van de inbraak, die zich mogelijkkerwijs nog achter die geforceerde deur in de woning van de benadeelde partij bevonden.

Arrest op het beroep in cassatie tegen een arrest van het Gerechtshof 's-Hertogenbosch van 16 december 2016, nummer 20/003493-15, in de strafzaak tegen: [verdachte], adv.: mrs. G.A. Jansen en Th.O.M. Dieben, beiden te Amsterdam.

Cassatiemiddel:

Middel II, zie 2.1; (red.).

Conclusie A-G mr. E.J. Hofstee:

1. De verdachte is bij arrest van 16 december 2016 door het gerechtshof 's-Hertogenbosch wegens "poging tot diefstal door twee of meer verenigde personen, waarbij de schuldige zich de toegang tot de plaats van het misdrijf heeft verschaft door middel van braak", veroordeeld tot een gevangenisstraf voor de duur van drie maanden, met aftrek van voorarrest. Voorts heeft het hof een in beslag genomen paar handschoenen verbeurdverklaard en de vordering van de benadeelde partij toegewezen tot een bedrag van € 1.750, en voor datzelfde bedrag een schadevergoedingsmaatregel opgelegd, een en ander zoals in het arrest vermeld.

2. Namens de verdachte hebben mr. G.A. Jansen en mr. Th.O.M. Dieben, beiden advocaat te Amsterdam, twee middelen van cassatie voorgesteld.

(...)

20. Het *tweede middel* klaagt dat het hof ten onrechte, althans ontoereikend gemotiveerd, de vordering van de benadeelde partij heeft toegewezen en de schadevergoedingsmaatregel heeft opgelegd, voor zover deze betrekking hebben op de schade die (aan de paneeldeer) is opgetreden ten gevolge van het handelen van de politie in de woning van de benadeelde partij.

21. Ten aanzien van de vordering van de benadeelde partij en de schadevergoedingsmaatregel houdt de bestreden uitspraak het volgende in:

“Vordering van de benadeelde partij [betrokkene 1]
De benadeelde partij [betrokkene 1] heeft zich in eerste aanleg in het strafproces gevoegd met een vordering tot schadevergoeding. Deze bedraagt € 2.026,23, te vermeerderen met de wettelijke rente. De vordering van de benadeelde partij is bij vonnis waarvan beroep toegewezen tot een bedrag van € 663,68, te vermeerderen met de wettelijke rente. De benadeelde partij heeft zich in hoger beroep opnieuw gevoegd voor het bedrag van de oorspronkelijke vordering. Uit het onderzoek ter terechtzitting is het hof voldoende gebleken dat de benadeelde partij [betrokkene 1] als gevolg van verdachtes bewezen verklaarde handelen rechtstreeks schade heeft geleden, te weten schade aan twee deuren (€ 2.017,55) en reiskosten naar slachtofferhulp (€ 8,68). Het hof acht de gevorderde schade aan de deuren voor toewijzing vatbaar, met dien verstande dat het schattenderwijs een aftrek zal toepassen wegens gebleken verbetering van oud tot nieuw. Het hof zal derhalve het totale bedrag van de schadevergoeding, inclusief de reiskosten, vaststellen op € 1.750, te vermeerderen met de wettelijke rente vanaf 15 juli 2015. Verdachte is tot vergoeding van die schade gehouden zodat de vordering tot dat bedrag toewijsbaar is. Het hof is van oordeel dat voor het overige de vordering van de benadeelde partij dient te worden afgewezen.

Het hof ziet aanleiding te dezer zake de schadevergoedingsmaatregel van artikel 36f Wetboek van Strafrecht op te leggen als na te melden, nu verdachte naar burgerlijk recht aansprakelijk is voor de schade die door het strafbare feit is toegebracht.”

22. Blijkens het proces-verbaal van de terechtzitting in hoger beroep is de toewijsbaarheid van de vordering van de benadeelde partij onderwerp van debat geweest. In het requisitoir heeft de advocaat-generaal daarover het volgende standpunt ingenomen:

“De benadeelde partij heeft zijn vordering gehandhaafd. De politierechter heeft de schade gematigd, ik ben het daar echter niet mee eens. Het is volstrekt logisch om de geleden schade te vervangen naar actuele normen. Naar mijn mening is het reële schade, is deze vordering goed onderbouwd en kan het bedrag volledig worden toegewezen.”

Bij pleidooi heeft de raadvrouw van de verdachte de hoogte van de vordering als volgt betwist:

“Voor wat betreft de vordering van de benadeelde partij ben ik van mening dat de politierechter een juiste beslissing heeft genomen. De schade boven in de woning is niet door de inbrekers veroorzaakt, maar door de politie om te kijken of de daders daar waren. De redenering van de politierechter over het politiekeurmerk begrijp ik ook. Dit onderdeel van de vordering is onvoldoende gemotiveerd. Het ziet niet op een onderdeel van de woning, maar op de gehele woning. Wat betreft het isolatieglas ben ik ook van mening dat de politierechter de juiste beslissing heeft genomen, dit geldt ook voor de tochtstrippen. Voorts ben ik van oordeel dat de beslissing hoofdzakelijk opgelegd dient te worden.”

Bij repliek heeft de advocaat-generaal gesteld:

“Voor wat betreft de vordering van de benadeelde partij ben ik van oordeel dat de door politie veroorzaakte schade rechtstreeks schade betreft ten gevolge van het strafbare feit. Ik persisteer bij alles wat ik gevorderd heb.”

De raadvrouw heeft daarop nog kort gereageerd:

“Volgens mij is de politie verzekerd tegen deze schade en dan is het de schade van de politie. [...]”

23. Omdat zowel het openbaar ministerie als de verdediging ter terechtzitting in hoger beroep in zoveel woorden heeft gerefereerd aan de beslissing van de politierechter op de vordering van de benadeelde partij, wil ik die beslissing hier niet onvermeld laten. De aantekening van het mondeling vonnis van de politierechter van 3 november 2015 houdt dienaangaande het volgende in:

“De vordering van de benadeelde partij [betrokkene 1].

De politierechter acht toewijsbaar, als rechtstreeks door het bewezen verklaarde feit toegebrachte schade, (een deel van) de navolgende materiële schadeposten. Allereerst zal de politierechter de post ‘geheel nieuwe buitendeur in hardhout inclusief isolatieglas plaatsen’ matigen tot € 80,-, gelet op de omstandigheid dat het verbroken glas van de oude achterdeur geen iso glas was. Voorts zal de politierechter de post ‘nieuw sluitwerk en deurgarnituur politiekeurmerk’ matigen tot € 100,-, nu de oude achterdeur van de benadeelde niet voorzien was van een politiekeurmerk en onduidelijk is of de gehele woning van nieuw sluitwerk is voorzien. Verder zal de politierechter de post ‘tochtstrippen vernieuwen’ matigen tot € 20,-. De posten ‘kozijn repareren’ (€ 190,-), ‘schilderwerk’ (€ 266,-) en ‘reiskosten’ (€ 8,68) komen integraal voor vergoeding in aanmerking.

De politierechter wijst de vordering voor het overige af, nu de overige schade niet is veroorzaakt door het handelen van verdachte en zijn medeverdachten.

Concluderend wijst de politierechter toe een bedrag van € 663,68, te vermeerderen met de wet-

tellijke rente vanaf 15 juli 2015 tot aan de dag der algehele voldoening.

De politierechter zal voor het toegewezen bedrag tevens de schadevergoedingsmaatregel opleggen, nu de politierechter het wenselijk acht dat de staat schadevergoeding aan het slachtoffer bevordert, te vermeerderen met de wettelijke rente vanaf 15 juli 2015 tot de dag der algehele voldoening.”

24. Het middel heeft betrekking op de schade waarvan de verdediging in hoger beroep heeft gesteld dat deze boven in de woning van het slachtoffer aan de paneeldeer is veroorzaakt door de politie toen deze onderzocht of nog daders van de poging tot inbraak zich daar ophielden. Van de juistheid van de stelling van de verdediging dat een deel van de gevorderde schadevergoeding ziet op door de politie in de woning van de benadeelde partij te wegegebrachte schade moet in cassatie worden uitgegaan,⁵ nu het hof over de aard en de oorzaak van de schade niets heeft vastgesteld, maar heeft volstaan met het oordeel dat de verdachte tot vergoeding van de door de benadeelde partij geleden schade is gehouden.⁶

25. Het zich tegen dat oordeel kerende middel valt uiteen in twee klachten. De eerste klacht vecht de aansprakelijkheid van de verdachte voor de door de politie veroorzaakte schade aan en voert allereerst aan dat het hof onvoldoende heeft gemotiveerd dat het politietoedreden op de bovenverdieping van de woning van de benadeelde partij niet als onrechtmatig is aan te merken, maar als (op zichzelf) rechtmatig handelen moet worden beschouwd. Zonder nadere — en ontbrekende — motivering zou dat oordeel niet begrijpelijk zijn. Volgens de toelichting op het middel “zal geen betoog behoeven” dat indien het hof is uitgegaan van op zichzelf onrechtmatig politietoedreden, het oordeel dat de verdachte desalniettemin voor de veroorzaakte schade aansprakelijk is van een onjuiste rechtsopvatting getuigt.

26. Over de omstandigheden waaronder en de wijze waarop de politie de schade heeft veroorzaakt, heeft het hof inderdaad niets vastgesteld. Het hof was echter niet gehouden een oordeel over de rechtmatigheid van het politietoedreden in zijn arrest tot uitdrukking te brengen, aangezien door de verdediging in hoger beroep de onrechtmatigheid

van dat optreden niet is gesteld (noch anderszins van enige onrechtmatigheid te dien aanzien is gebleken). Aangevoerd is slechts dat de politie schade heeft veroorzaakt in haar zoektocht naar verdachten in de woning. In dat licht bezien, is het kennelijke oordeel van het hof dat de opsporingsambtenaren hun wettelijke bevoegdheden en verplichtingen niet te buiten zijn gegaan en ook overigens op zichzelf niet buiten de grenzen van het maatschappelijk betamelijke zijn getreden, niet onbegrijpelijk en voldoende gemotiveerd.

27. Ook voor zover het hof zonder nadere motivering heeft kunnen oordelen dat sprake is geweest van (op zichzelf) rechtmatig politietoedreden, bestrijdt de eerste klacht desondanks de aansprakelijkheid van de verdachte voor de door de politie aan de benadeelde partij toegebrachte schade aan de paneeldeer. Daartoe wordt op de keper beschouwd niet méér aangevoerd dan dat de Staat voor in het kader van strafvorderlijk optreden door politie en justitie aan anderen dan de verdachte toegebrachte schade op grond van art. 6:162 BW aansprakelijk kan zijn, omdat het — weliswaar op zichzelf rechtmatig — strafvorderlijk optreden onevenredig nadeel heeft veroorzaakt dat niet tot het normaal maatschappelijke risico van deze niet-verdachte derde kan worden gerekend.⁷ Onder meer tijdens een doorzoeking in de woning van een derde aangerichte schade, dient naar vaste rechtspraak van de civiele kamer van de Hoge Raad op grond van dit “égalité-beginsel” de schade in principe door de Staat te worden vergoed.⁸

28. Of aan de voorwaarden voor de bedoelde grond voor overheidsaansprakelijkheid in de omstandigheden van het onderhavige geval is voldaan, kan mijns inziens in het midden blijven. Het middel gaat uit van de opvatting dat de aansprakelijkheid van de Staat der Nederlanden aan de aansprakelijkheid van de verdachte voor dezelfde schade in de weg staat. Deze — niet nader gesubstantieerde — opvatting vindt in het recht geen steun.⁹

29. De eerste klacht van het tweede middel is mitsdien tevergeefs voorgesteld.

5 Een zich onder de stukken van het geding bevindend proces-verbaal van bevindingen (p. 61 en 62 van het politiedossier) houdt in dat opsporingsambtenaren na de aanhouding van de verdachte en zijn twee medeverdachten het pand opnieuw zijn binnengegaan ter controle op achtergebleven verdachten. Daarbij troffen zij op de eerste etage een van binnen afgesloten kamer aan. Zij hebben deze deur geforceerd, maar geen andere verdachte(n) gevonden. De stellers van het middel doelen op de schade aan deze geforceerde deur, die in het ‘schadeonderbouwingsformulier’ (bijlage 1 bij het ‘schadeopgaveformulier’) van de benadeelde partij van 4 augustus 2015 is omschreven als de paneeldeer op de bovenverdieping.

6 Behoudens de matiging “wegens gebleken verbetering van oud tot nieuw”. In hoeverre deze matiging ziet op de schade aan de deur op de eerste etage heeft het hof niet geëxpliciteerd.

7 Zie: HR 30 maart 2001, ECLI:NL:HR:2001:AB0801, NJ 2003/615, m.nt. Scheltema; HR 17 september 2004,

ECLI:NL:HR:2004:AO7887, NJ 2005/392, m.nt. J.B.M. Vranken; HR 2 oktober 2009, ECLI:NL:HR:2009:BJ1708, NJ 2010/95, m.nt. Du Perron; HR 13 september 2013,

ECLI:NL:HR:2013:BZ7396, NJ 2014/467, m.nt. Vranken.

8 Voor aan de verdachte toegebrachte schade gelden andere criteria; zie o.a. HR 13 oktober 2006,

ECLI:NL:HR:2006:AV6956, NJ 2007/432, m.nt. Vranken.

9 Vgl. HR 30 maart 2001, ECLI:NL:HR:2001:AB0801, NJ 2003/615, m.nt. Scheltema (rov. 3.11), waarin de Hoge Raad (spiegelbeeldig) overwoog dat onjuist noch onbegrijpelijk was het oordeel van het hof dat de aansprakelijkheid van de verdachte voor de door de derde geleden schade niet aan de aansprakelijkheid van de Staat in de weg stond. Vgl. ook art. 6:99 BW: “Kan de schade een gevolg zijn van twee of meer gebeurtenissen voor elk waarvan een andere persoon aansprakelijk is, en staat vast dat de schade door ten minste één van deze gebeurtenissen is ontstaan, dan rust de verplichting om de schade te vergoeden op ieder van deze personen [...]”.

30. De tweede klacht van het middel richt haar pijlen op het kennelijke oordeel van het hof dat sprake is van “rechtstreekse schade” als bedoeld in art. 51f, eerste lid, Sv.

31. Ingevolge art. 51f, eerste lid, Sv kan uitsluitend een persoon die rechtstreeks schade heeft geleden door een strafbaar feit zich als benadeelde partij ter zake van zijn of haar vordering tot schadevergoeding voegen in het strafproces. Deze bepaling beoogt primair de kring van tot voeging in het strafproces gerechtigde personen te beperken tot één of meer slachtoffers van het strafbare feit.¹⁰ Erfgenamen¹¹ of verzekeraars¹² van het slachtoffer bijvoorbeeld, zijn dan ook in de regel niet-ontvankelijk in hun vordering als benadeelde partij. Naast een beperking van de kring van voegingsgerechtigden, impliceert de ontvankelijkheidsvoorwaarde – de schade is rechtstreeks geleden “door het bewezenverklarde feit” (art. 361, tweede lid, Sv) – tevens een vereiste van causaal verband tussen het bewezenverklarde feit en de schade. Daarover houdt de memorie van toelichting onder meer het volgende in:

“Aan de voorwaarde dat de schade een rechtstreeks gevolg is van het bewezenverklarde feit is voldaan als in de telastelegging de gedraging is omschreven die de schade heeft veroorzaakt, zodat op basis van de telastelegging de civiele vordering kan worden onderzocht. Wordt een verdachte bijvoorbeeld vervolgd wegens mishandeling dan zal de benadeelde partij zich kunnen voegen met haar vordering die een rechtstreeks gevolg is van de mishandeling, ongeacht de vraag of deze schade in de telastelegging is vermeld.”¹³

Niet beoogd is evenwel met de gekozen terminologie in het strafrecht aan het oorzakelijk verband tussen de onrechtmatige gedraging en de schade andere, mogelijk strengere eisen te stellen dan in het burgerlijk recht.¹⁴ Onverkort geldt hier dus het algemene uitgangspunt dat op de vordering van de benadeelde partij het materiële burgerlijk recht van toepassing is.¹⁵

32. De vraag is nu of het hof zonder nadere motivering op begrijpelijke wijze heeft kunnen oor-

delen dat voldoende oorzakelijk verband bestaat tussen de onrechtmatige daad van de verdachte (het strafbare feit) en zijn mededaders enerzijds en de door de benadeelde partij aan een door de politie geforceerde deur geleden schade anderzijds.¹⁶ Naar vaste rechtspraak van de strafkamer van de Hoge Raad zijn de concrete omstandigheden van het geval bepalend voor het antwoord op de vraag of voldoende verband bestaat tussen het bewezenverklarde handelen en de door de benadeelde geleden schade om te kunnen aannemen dat deze door dit handelen rechtstreeks schade heeft geleden.¹⁷

33. De cassatierechtspraak laat een beeld zien waarin de voorwaarde van “voldoende verband” niet strikt wordt uitgelegd en toerekening van de schade aan de verdachte veelal redelijk wordt geacht.¹⁸ In HR 3 februari 2015, ECLI:NL:HR:2015:216, NJ 2015/359, m.nt. Schalken bijvoorbeeld, oordeelde de Hoge Raad dat de door ontvreemding van overschrijvingskaarten en girale geldbedragen ontstane schade kon worden beschouwd als rechtstreeks geleden door het medeplegen van witwassen van die bedragen. En afhankelijk van de omstandigheden van het geval, kunnen de bewezenverklarde opzetheling en de kort daarvoor gepleegde diefstal van een goed in zodanig nauw verband tot elkaar staan dat gezegd kan worden dat de door de verdachte gepleegde opzetheling rechtstreeks de door de beledigde partij geleden schade heeft veroorzaakt (HR 24 maart 1998, ECLI:NL:HR:1998:ZD0985, NJ 1998/537). Dat mogelijk de schade mede het gevolg is van keuzes die de benadeelde partij na het strafbare feit heeft gemaakt, staat op zichzelf niet aan de aansprakelijkheid van de verdachte in de weg. Zo waren in HR 21 september 1999, ECLI:NL:HR:1999:ZD1533, NJ 1999/801 de door de benadeelde partij gemaakte inschrijvingskosten voor een woning “uit de buurt” van de wegens mishandeling veroordeelde verdachte aan de verdachte toe te rekenen. Voorts liet de Hoge Raad in stand het oordeel dat de door de benadeelde partij met betrekking tot het cilinderslot geleden schade in zodanig nauw verband stond met de bewezenverklarde diefstal met braak door de verdachte, dat die schade redelijkerwijs moest worden aangemerkt als rechtstreeks aan de benadeelde partij toegebracht (HR 10 oktober 2017, ECLI:NL:HR:2017:2576). En in het arrest van 8 januari 2013, ECLI:NL:HR:2013:BY5333 oordeelde de Hoge Raad dat de kosten die in het kader van on-

10 MvT, *Kamerstukken II* 1989/1990, 21 345, nr. 3, p. 11: “Van rechtstreekse schade is sprake indien iemand is getroffen in een belang dat door de overtreden strafbepaling wordt beschermd. In het algemeen beschermen strafbepalingen niet het belang van rechtsopvolgers noch dat van derde belanghebbenden, zodat doorgaans alleen het slachtoffer zelf zich als benadeelde partij kan voegen in het strafproces.”

11 HR 19 april 2005, ECLI:NL:HR:2005:AS9225, NJ 2007/510 en HR 5 juni 2018, ECLI:NL:HR:2018:833. Overigens wijzen deze uitspraken tevens op art. 51a, tweede lid, (oud) Sv respectievelijk art. 51f, tweede lid, Sv, waarin werd/wordt bepaald dat zulks anders is in het geval het slachtoffer ten gevolge van het bewezenverklarde is overleden.

12 Zie reeds HR 5 oktober 1965, ECLI:NL:HR:1965:AB3848, NJ 1966/292, m.nt. Pompe.

13 *Kamerstukken II* 1989/1990, 21 345, nr. 3, p. 17.

14 Aldus F.F. Langemeijer, *Het slachtoffer en het strafproces*, tweede druk, Deventer: Kluwer 2010, p. 111.

15 MvA EK, *Kamerstukken II* 1992/93, 21 345, nr. 36, p. 1-2; vgl. ook HR 3 oktober 2006, ECLI:NL:HR:2006:AW3559.

16 Aan het relativiteitsvereiste is in de onderhavige zaak zonder meer voldaan: het (strafrechtelijk) verbod op (poging tot) diefstal met braak beschermt het eigendomsrecht van de gelaedeerde tegen verlies van zijn goederen, alsmede tegen waardevermindering daarvan en beschadiging in en aan het pand waartoe door middel van braak toegang wordt verkregen. De opvatting dat aan het criterium van rechtstreekse schade uitsluitend is voldaan in die gevallen waarin de benadeelde is getroffen in het belang dat door de overtreden strafbepaling rechtstreeks wordt beschermd, is onjuist, aldus HR 5 juli 2016, ECLI:NL:HR:2016:1522, NJ 2016/335.

17 Zie o.a. HR 22 april 2014, ECLI:NL:HR:2014:959, NJ 2014/256 en HR 5 juli 2016, ECLI:NL:HR:2016:1522, NJ 2016/335.

18 Vgl. in dezelfde zin de conclusie van mijn ambtgenoot Bleichrodt vóór HR 5 juli 2016, ECLI:NL:HR:2016:1522, NJ 2016/335.

derzoek naar het strafbare feit door een ingeschakeld bedrijfsrecherchebureau waren gemaakt, waaronder de personeelskosten, als rechtstreekse schade konden worden aangemerkt. Meer in het algemeen had de Hoge Raad eerder reeds overwogen dat onder rechtstreekse schade mede zijn te verstaan de kosten die door de benadeelde partij zijn gemaakt om het gepleegde strafbare feit aan het licht te brengen (HR 22 april 2008, ECLI:NL:HR:2008:BB7077, NJ 2008/468, m.nt. Borgers).

34. Omdat de toewijsbaarheid van de verdeling van de benadeelde partij dient te worden beoordeeld naar maatstaven van materieel burgerlijk recht, is hier de civielrechtelijke causaliteitsleer belangrijk. Naar heersende opvatting behelst de causaliteit in het aansprakelijkheidsrecht twee toetsen. De vraag of aansprakelijkheid bestaat, dient te worden beoordeeld aan de hand van een *condicio sine qua non*-toets.¹⁹ In een tweede stap wordt vervolgens de omvang van de schadevergoedingsverbintenissen bepaald aan de hand van het criterium van toerekening naar redelijkheid.²⁰ In art. 6:98 BW is de toerekeningsleer die met betrekking tot de causaliteit in de rechtspraak van de civiele kamer van de Hoge Raad is ontwikkeld, als volgt verwoord: voor vergoeding komt slechts in aanmerking schade die in zodanig verband staat met de gebeurtenis waarop de aansprakelijkheid berust, dat zij hem, mede gezien de aard van de aansprakelijkheid en van de schade, als gevolg van deze gebeurtenis kan worden toegerekend.

35. In de civielrechtelijke vakliteratuur worden uit de rechtspraak diverse gezichtspunten afgeleid die bij de beoordeling van de redelijke toerekening een factor van betekenis zijn. Als vertrekpunt wordt daarbij veelal een artikel van Brunner uit 1981 genomen, waarin hij vier of vijf (potentiële) deelregels formuleerde.²¹ De eerste daarvan luidt dat naarmate het gevolg naar ervaringsregels waarschijnlijker is en aldus beter voorzienbaar, toerekening eerder op zijn plaats is (het adequate-criterium). Andersom is toerekening van meer uitzonderlijke, onwaarschijnlijke gevolgen in redelijkheid minder goed aan-

vaardbaar.²² Ten tweede geldt een nabijheidscriterium: naarmate het schadelijk gevolg verder is verwijderd van de onrechtmatige daad waarop de aansprakelijkheid berust, is toerekening minder gerechtvaardigd.²³ Als derde noemde Brunner de in art. 6:98 BW gecodificeerde "aard van de aansprakelijkheid". Binnen dit nog tamelijk onbepaalde gezichtspunt onderscheidde hij drie factoren: (i) de aard van de geschonden norm; (ii) de mate van schuld van de betrokkene;²⁴ en (iii) de aard van de activiteit (bedrijfsmatig dan wel particulier) waarbij de schade is toegebracht.²⁵ Ten vierde achtte hij ook de eveneens in art. 6:98 BW genoemde aard van de schade van belang, waarbij moet worden aangenomen dat (a) dood- en letselschade eerder tot toerekening leidt dan zaakschade, (b) zaakschade eerder dan schade door vermogensverlies en (c) vermogensverlies eerder dan derving van winst. Tot slot plaatste Brunner zelf nog een vraagteken bij het belang van de aanwezigheid van verzekeringen aan de zijde van de aangesprokene en/of de gelaedeerde. In de vakliteratuur wordt thans aangenomen dat dit aspect wel van belang is. Voorts wordt inmiddels onderkend dat ook de proceshouding van de aangesprokene partij van enige relevantie kan zijn.²⁶

36. Toepassing van deze deelregels leidt tot toerekening van door de onrechtmatige daad veroorzaakte schade op een wijze die doorgaans als ruim kan worden aangeduid.²⁷ Ter illustratie noem ik de volgende twee uitspraken van de civiele kamer van de Hoge Raad. In het arrest van 25 april 2008, ECLI:NL:HR:2008:BC5603, NJ 2008/262 casseerde de Hoge Raad het oordeel van het hof dat ouders voor een door hun minderjarige kinderen begane brandstichting in een horecagelegenheid niet aansprakelijk waren voor de door de horecaondernemer naar aanleiding van een door de brand ontstaan huurgeschil met de verhuurder van het pand geleden inkomensschade. In HR 3 oktober 2014, ECLI:NL:HR:2014:2895, NJ 2014/429 had een werknemer op de werkvloer zijn voet gebroken. Nadat het gips reeds enige tijd van de voet was verwijderd en terwijl de werknemer herstellende was, struikel-

19 Zie o.a.: S.D. Lindenbergh, 'Commentaar op art. 6:98 BW', in: *T&C BW*, aant. 1; R.W.E. van Leuken, M.M.C. van de Moosdijk & V. Tweehuysen, *Hartkamps compendium van het vermogensrecht*, Deventer: Kluwer 2017, nr. 391; C.J.M. Klaassen, *Schadevergoeding: algemeen, deel 2* (Monografieën BW), Deventer: Kluwer 2017, p. 33-40 (nr. 18); C.H. Sieburgh, *Mr. Assers handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk recht. 6. Verbintenissenrecht. Deel II. De verbintenis in het algemeen*, Deventer: Kluwer 2017, nrs. 50-55.

20 Zo sinds HR 20 maart 1970, ECLI:NL:HR:1970:AC5007, NJ 1970/251, m.nt. Scholten. Zie voor een vergelijking van de uitwerking van het criterium van de redelijke toerekening in enerzijds het strafrecht en anderzijds het civiele recht: E.M. Witjens, *Strafrechtelijke causaliteit. De redelijke toerekening vergeleken met het privaatrecht* (diss. Groningen), Deventer: Kluwer 2011.

21 C.J.H. Brunner, 'Causaliteit en toerekening van schade' (I), *Verkeersrecht* 1981, p. 210 e.v. Zie over zijn deelregels ook: C.C.H.A. Holthuisen-van der Kop, 'De redelijke toerekening en de deelregels anno 2015: een update', *WPNR* 2015, p. 520-527; Asser/Sieburgh, a.w., nrs. 63-66; en Van Leuken, Van de Moosdijk & Tweehuysen 2017, nr. 393.

22 Vgl. bijv. HR 1 juli 1977, ECLI:NL:HR:1977:AB7010, NJ 1978/84, m.nt. Scholten en HR 25 maart 1983,

ECLI:NL:HR:1983:AG4558, NJ 1984/629, m.nt. Brunner.

23 In dit verband wordt erop gewezen dat ver verwijderde schade zeer wel voorzienbaar kan zijn, terwijl andersom nabije schade van zo bijzondere aard kan zijn dat deze niet te voorzien was.

24 Zo HR 25 maart 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP2310, NJ 2011/139.

25 In haar rechtspraakanalyse zag Holthuisen-van der Kop (a.w., i.h.b. p. 523) deze derde factor van de derde deelregel in de rechtspraak niet als zelfstandig belang terugkomen ("Mij is geen rechtspraak bekend waaruit blijkt dat de aard van de activiteit invloed kan uitoefenen op de causaliteitsbeslissing").

26 Zie bijv. Klaassen, a.w., p. 61 (nr. 421) onder verwijzing naar HR 9 mei 2003, ECLI:NL:HR:2003:AF4606, NJ 2005/168, m.nt. Asser.

27 Vgl. ook Langemeijer, a.w. p. 111: "De term 'rechtstreeks toegebracht' is niet bedoeld als een van het burgerlijk recht afwijkende maatstaf [...]. De rechtspraak biedt dan ook [mijn cursivering, EH] ruime mogelijkheden om schade toe te rekenen aan een bewezen verklaarde gedraging."

de hij na het werk thuis over een deurmat. Het daarbij opgelopen knieletsel was volgens het hof niet meer toerekenbaar aan de werkgever, maar de Hoge Raad kon zich in dat oordeel niet vinden en vernietigde het arrest.

37. Terugkerend naar de onderhavige zaak, stel ik voorop dat het mij in meer algemene zin niet als vanzelfsprekend voorkomt dat de door politie en justitie in het kader van de opsporing van een strafbaar feit aan niet-verdachte derden toegebrachte schade in het strafproces onderdeel is van een schadevergoeding die ten aanzien van de verdachte van het opgespoorde delict wordt gevorderd.²⁸ Opsporing is een publieke zaak waarvan de kosten, de daarbij veroorzaakte schade aan derden daaronder begrepen, in beginsel voor rekening van de overheid komen. Geheel evident lijkt mij de toewijsbaarheid van de vordering tegen deze achtergrond niet. Daarom zou het bepaald de voorkeur hebben verdiend als het hof zich over de bijzondere omstandigheden van het onderhavige geval en het causale verband tussen de gedragingen van de verdachte en de geleden schade in zijn arrest explicieter zou hebben uitgesproken dan het thans heeft gedaan. Desniettemin meen ik dat, gezien de extensieve causaliteitsopvatting in zowel het civiele als in het strafrecht, en mede vanwege de bijzondere omstandigheden van het geval in de onderhavige zaak, ook zonder die nadere motivering niet kan worden gezegd dat de toewijzing van de vordering van de benadeelde partij en de oplegging van de schadevergoedingsmaatregel op dit punt onbegrijpelijk dan wel ontoereikend gemotiveerd zijn. Daartoe acht ik van gewicht dat de causale relatie tussen het bewezenverklarde feit en de schade in casu niet slechts erin bestaat dat de schade is veroorzaakt in het kader van het opsporingsonderzoek naar het door de verdachte en zijn mededaders begane feit. Het ontstaan van de schade is in dit geval tevens het gevolg ervan dat de verdachte en zijn mededaders kort vóór het ontstaan van de schade wederrechtelijk in de woning verbleven, dat toen politie ter plaatse kwam zij gepoogd hebben zich aan hun aanhouding te onttrekken, dat zij daarbij in verschillende richtingen zijn gevlucht en dat de politie in de woning waar de verdachten wederrechtelijk hadden verbleven handelde binnen hun wettelijke opsporingsbevoegdheden ten einde vast te stellen of zich nog verdachten in de woning bevonden.²⁹

28 Vgl. het arrest van het gerechtshof 's-Hertogenbosch 16 mei 2013, ECLI:NL:GHSHE:2013:CA0715 dat (in andersluidende zin dan het hof in de onderhavige zaak) overwoog dat kosten die worden gemaakt in opdracht van de politie in het kader van het opsporingsonderzoek naar de strafbare feiten, niet op individuele burgers plegen te worden afgewenteld in het kader van een civiele vordering in het strafproces.

29 Niet alleen op het in de bewezenverklaring beschreven feitencomplex, maar ook op andere uit de bewijsvoering blijken, met de bewezenverklaring samenhangende, gedragingen kan worden acht geslagen; vgl. HR 29 mei 2012, ECLI:NL:HR:2012:BR2093, NJ 2014/398, m.nt. Cleiren en HR 24 september 2013, ECLI:NL:HR:2013:779.

38. Bezieet men deze specifieke gang van zaken in het licht van de in de (civiele) vakliteratuur en rechtspraak als relevant voor de redelijke toerekening onderkende deelregels, dan kan ter zake worden vastgesteld: (i) dat de norm, die geschonden is, betrekking heeft op een ernstig misdrijf en strekt tot bescherming van de eigendom (en in mindere mate de huisvrede); (ii) dat opzettelijk onrechtmatig is gehandeld; (iii) dat zaakschade is geleden; (iv) dat alleszins voorzienbaar en geenszins onwaarschijnlijk is dat bij een inbraak de politie ter plaatse zal komen en aldaar het nodige zal doen om zich ervan te verzekeren dat alle betrokkenen zijn aangehouden; en (v) dat in de causale keten niet zodanig veel tussenliggende gebeurtenissen van belang zijn dat moet worden gezegd dat de schade in een te ver verwijderd verband staat tot het bewezenverklarde feit.

39. Gelet op het voorgaande geeft het oordeel van het hof dat tussen het bewezenverklarde feit en de op de bovenverdieping van de woning van de benadeelde partij veroorzaakte schade aan de paneeldeur voldoende verband bestaat om te kunnen aannemen dat de benadeelde partij door het handelen van de verdachte rechtstreeks schade heeft geleden in de zin van art. 51f, eerste lid, Sv, niet blijk van een onjuiste rechtsopvatting. Dat oordeel is tevens niet onbegrijpelijk en behoefde niet nader te worden gemotiveerd.

40. Het tweede middel faalt.

Hoge Raad:

2. Beoordeling van het tweede middel

2.1. Het middel klaagt over de toewijzing door het Hof van de vordering van de benadeelde partij en de oplegging van de schadevergoedingsmaatregel voor zover deze zien op de schade aan een (paneel)deur op de bovenverdieping van de woning van de benadeelde partij. Het voert daartoe aan dat deze schade niet door de verdachte maar door de politie is veroorzaakt.

2.2. Ten laste van de verdachte is bewezenverklard dat:

"hij op 15 juli 2015, te Swalmen, in de gemeente Roermond, ter uitvoering van het door verdachte voorgenomen misdrijf om tezamen en in vereniging met anderen, met het oogmerk van wederrechtelijke toe-eigening uit een woning gelegen aan de [a-straat 1] weg te nemen goederen van hun gading, toebehorende aan [betrokkene 1], en zich daarbij de toegang tot die woning te verschaffen door middel van braak, met voornoemd oogmerk het kozijn van de voordeur van voornoemde woning heeft verbogen, terwijl de uitvoering van dat voorgenomen misdrijf niet is voltooid."

2.3.1. Bij de aan de Hoge Raad toegezonden stukken bevindt zich een 'schadeopgaveformulier misdrijven' van de benadeelde partij [betrokkene 1] met bijlage. Dit formulier houdt onder meer in:

"2. Schade		
Omschrijving	bedrag	nummer bijlage
(...)		
Inbraakschade		
aan 2 deuren	€ 2.017,55	1+2+3"

2.3.2. De bij het schadeopgaveformulier gevoegde bijlage 1 houdt, voor zover hier van belang, het volgende in:

"Materiële schade

Inbraakschade € 2017,55

Benadeelde geeft aan dat voor- en achterdeur op de begane grond en de paneeldeur op de bovenverdieping door verdachte(n) zijn geforceerd. Er is met een voorwerp tussen de betreffende deuren en het kozijn in gestoken, waardoor zowel de deur als het kozijn zodanig zijn beschadigd/vernield (...) dat deze vernieuwd dan wel gerepareerd moeten worden. Benadeelde is niet verzekerd voor deze schade.

Op de bovenverdieping dient de paneeldeur vernieuwd te worden, inclusief sluitwerk en kozijnreparatie. De bestaande binnendeur moet eruit gehaald worden en de nieuwe deur moet geplaatst worden. Vervolgens moeten het kozijn en de deur opnieuw geschilderd worden (...)"

2.3.3. Het proces-verbaal van de terechtzitting in hoger beroep houdt onder meer het volgende in:

"De raadsvrouw voert aanvullend aan:

(...)

Voor wat betreft de vordering van de benadeelde partij ben ik van mening dat de politierechter een juiste beslissing heeft genomen. De schade boven in de woning is niet door de inbrekers veroorzaakt, maar door de politie om te kijken of de daders daar waren.

(...)

De advocaat-generaal voert andermaal het woord:

(...)

Voor wat betreft de vordering van de benadeelde partij ben ik van oordeel dat de door politie veroorzaakte schade rechtstreekse schade betreft ten gevolge van het strafbare feit. Ik persister bij alles wat ik gevorderd heb."

2.3.4. Het Hof heeft de vordering van de benadeelde partij toegewezen tot een bedrag van € 1.750 en heeft daartoe het volgende overwogen:

"Vordering van de benadeelde partij [betrokkene 1]

De benadeelde partij [betrokkene 1] heeft zich in eerste aanleg in het strafproces gevoegd met een vordering tot schadevergoeding. Deze bedraagt € 2.026,23, te vermeerderen met de wettelijke rente. De vordering van de benadeelde partij is bij vonnis waarvan beroep toegewezen tot een bedrag van € 663,68, te vermeerderen met de wettelijke rente. De benadeelde partij heeft zich in hoger beroep opnieuw gevoegd voor het bedrag van de oorspronkelijke vordering.

Uit het onderzoek ter terechtzitting is het hof voldoende gebleken dat de benadeelde partij [betrokkene 1] als gevolg van verdachtes bewe-

zen verklaarde handelen rechtstreeks schade heeft geleden, te weten schade aan twee deuren (€ 2.017,55) en reiskosten naar slachtofferhulp (€ 8,68). Het hof acht de gevorderde schade aan de deuren voor toewijzing vatbaar, met dien verstande dat het schattenderwijs een aftrek zal toepassen wegens gebleken verbetering van oud tot nieuw. Het hof zal derhalve het totale bedrag van de schadevergoeding, inclusief de reiskosten, vaststellen op € 1.750,00, te vermeerderen met de wettelijke rente vanaf 15 juli 2015. Verdachte is tot vergoeding van die schade gehouden zodat de vordering tot dat bedrag toewijsbaar is.

Het hof is van oordeel dat voor het overige de vordering van de benadeelde partij dient te worden afgewezen."

2.4. Het middel klaagt onder meer over de juistheid en de begrijpelijkheid van het oordeel van het Hof dat de benadeelde partij de gevorderde schade rechtstreeks door het bewezenverklaarde feit heeft geleden.

2.5. Een benadeelde partij kan in het strafproces vergoeding vorderen van de schade die zij door een strafbaar feit heeft geleden, indien voldoende verband bestaat tussen het bewezenverklaarde handelen van de verdachte en de schade om te kunnen aannemen dat de benadeelde partij door dit handelen rechtstreeks schade heeft geleden. Voor de beantwoording van de vraag of daarvan sprake is, zijn de concrete omstandigheden van het geval bepalend. (Vgl. HR 22 april 2014, ECLI:NL:HR:2014:959.)

2.6. Het Hof heeft geoordeeld dat tussen het bewezenverklaarde handelen van de verdachte — kort gezegd: een poging tot woninginbraak in vereniging — en de schade die de benadeelde partij heeft gevorderd, voldoende verband bestaat in de hiervoor onder 2.5 bedoelde zin. Bezien in het licht van de bewezenverklaring en in aanmerking genomen hetgeen hiervoor onder 2.3 is weergegeven, geeft dat oordeel niet blijk van een onjuiste rechtsopvatting. Dat oordeel is ook niet onbegrijpelijk, ook niet voor zover het betreft de door de benadeelde partij met betrekking tot de paneeldeur op de bovenverdieping geleden schade, nu het Hof kennelijk heeft geoordeeld dat die schade is ontstaan doordat de politie op zoek was naar (mede)daders van de inbraak, die zich mogelijkwerwijs nog op die bovenverdieping achter die geforceerde deur in de woning van de benadeelde partij bevonden. Anders dan het middel betoogt, doet daaraan niet af dat de schade door het optreden van de politie is ontstaan.

2.7. Het middel is tevergeefs voorgesteld.

(...)

4. Beslissing

De Hoge Raad verwerpt het beroep.

Noot

Door politie veroorzaakte schade voor rekening van dader?

1. Een inbreker veroorzaakt schade aan de buitendeur van een woning. De politie heeft, op zoek naar (mede)daders van de inbraak die zich mogelijk in de woning bevonden, een paneeldeur op de bovenverdieping beschadigd. De bewoner vordert als benadeelde partij vergoeding van de schade aan beide deuren. De politierechter wijst de vordering ter zake van de buitendeur toe en wijst de vordering voor het overige af, omdat de overige schade niet door de verdachte(n) is veroorzaakt. Het hof neemt ook ten aanzien van de deur op de bovenverdieping aan dat de benadeelde als gevolg van verdachten bewezenverklarde handelen – poging tot woninginbraak in vereniging – rechtstreeks schade heeft geleden en wijst de vordering, onder aftrek van een bedrag wegens 'nieuw voor oud', toe. Volgens de Hoge Raad geeft dat oordeel niet blijk van een onjuiste rechtsopvatting en is het ook niet onbegrijpelijk, nu het hof kennelijk heeft geoordeeld dat de schade aan de paneeldeur op de bovenverdieping is ontstaan doordat de politie op zoek was naar (mede)daders, die zich mogelijk anderszins achter die deur in de woning van de benadeelde partij bevonden.

Degene die 'rechtstreeks schade heeft geleden': 'persoon' en 'belang'

2. Krachtens art. 51f lid 1 Sv kan degene die rechtstreeks schade heeft geleden door een strafbaar feit zich ter zake van zijn vordering tot schadevergoeding als benadeelde partij voegen in het strafproces. In art. 361 lid 2, aanhef en onder b, Sv keert hetzelfde criterium terug, zij het dan begrijpelijkerwijs toespitsend op het *bewezenverklarde* of *ad informandum* gevoegde feit. Het criterium 'rechtstreeks schade heeft geleden' vormt derhalve de 'ontvankelijkheidspoort' voor de voeging en duidt primair aan welke *persoon* zich met een vordering tot schadevergoeding kan voegen in het strafproces. Dat kan overigens ook een rechtspersoon zijn.¹ Die poort was aanvankelijk smal, maar is geleidelijk verbreed. Art. 51f Sv vindt zijn oorsprong in HR 5 oktober 1965, NJ 1966/292, m.nt. Pompe, waarin een gesubrogeerde verzekeraar verhaal zocht op de verdachte: die werd niet-ontvankelijk verklaard, omdat de verzekeraar niet door het strafbare feit rechtstreeks schade had geleden. Aanvankelijk werden niet alleen gesubrogeerde verzekeraars uitgesloten, maar ook meer in het algemeen 'rechtsoptvolgers', 'derde belanghebbenden' en zelfs 'nabestaanden'.² Inmiddels zijn 'nabestaanden' in art. 51a Sv geëmancipeerd tot 'slachtoffer' en kunnen zich ook voegen de *erfgenamen* van een door een strafbaar feit overleden, alsmede de tot scha-

devergoeding gerechtigden op grond van art. 6:108 BW, en per 1 januari 2019 ook degenen die op grond van art. 6:107 BW een aanspraak op schadevergoeding hebben, ook al geldt voor al dezen dat zij strikt genomen niet *rechtstreeks* schade lijden door het strafbare feit, maar (hooguit) – zoals dat in het Frans zo treffend wordt uitgedrukt – *par ricochet*. Opmerkelijk is dat deze uitdrukkelijke uitbreidingen van de tot voeging gerechtigden, die moeilijk onder 'rechtstreeks schade heeft geleden' zijn te brengen, niet met zoveel woorden terugkeren in art. 361 lid 2, aanhef en onder b, Sv, dat enkel de 'rechtstreeks' getroffen toelaat. Ik houd het ervoor dat dit een omissie van de wetgever is. Als het gaat om de ontvankelijke *persoon* is het woord 'rechtstreeks' dus in ieder geval niet zo gelukkig (meer).

3. Zie ik het goed, dan beoogt het criterium 'rechtstreeks schade heeft geleden' in personele zin eigenlijk vooral nog gesubrogeerde verzekeraars en zelfstandige regresgerechtigden (de werkgever voor tijdens ziekte doorbetaald loon, art. 6:107a BW; overheidsinstanties die uitkeringen hebben gedaan ten behoeve van de benadeelde en op grond van de wet tot regres bevoegd zijn) buiten de (voegings-) deur te houden: zij lijden door het strafbare feit niet rechtstreeks schade in hun vermogen. Hun 'verlies' is (vooral, want *condicio sine qua non*-verband met het misdrijf is er wel) het gevolg van hun zelfstandige uitkeringsplicht en verdedigbaar is dat behandeling van hun vordering daarom in het strafproces geen prioriteit toekomt. Daarbij kan ook meewegen dat het hier gaat om *professionals*, waarvan eerder mag worden verwacht dat zij hun recht via een civiele procedure kunnen halen.

4. De vraag wie zich mag voegen ('persoon') laat zich volgens mij onderscheiden – maar niet steeds scheiden – van de vraag ter zake van welke schadeposten ('belang') kan worden gevoegd. Het gaat in beide gevallen ('persoon' en 'belang') om een vorm van 'strafprocesuele relativiteit':³ wordt de persoon of het belang niet door de overtreden strafbepaling beschermd, dan dient de strafrechter de persoon of de vordering op het specifieke punt niet-ontvankelijk te verklaren. Zie nader onder 5. Dit alles moet weer worden onderscheiden van de vraag naar de *toewijsbaarheid* van vorderingen ter zake specifieke schadeposten, die door het materiële civiele recht wordt beheerst. Zie nader onder 6. In rechterlijke oordelen lopen deze kwesties overigens nogal eens door elkaar, hetgeen ongetwijfeld samenhangt met de ambigüiteit van het begrip 'rechtstreeks'.

'Strafprocesuele relativiteit'

5. In de memorie van toelichting op art. 51f Sv is te vinden: "Van rechtstreekse schade is sprake indien iemand is getroffen in een belang dat door de overtreden strafbepaling wordt beschermd."⁴ Deze

¹ HR 11 april 2006, NJ 2006/263 (Belastingdienst voegt wegens onrechtmatige onttrekking aan beslag).

² MvT, Kamerstukken II 1989/1990, 21345, 3, p. 11.

³ Deze term is volgens mij treffender dan 'strafvorderlijke causaliteit', zoals gebezigd door I. Felix & A. Schild, NJB 2019/1317, omdat zij meer het aspect van het beschermingskarakter dan het veroorzakingsaspect benadrukt.

⁴ Kamerstukken II 1989-1990, 21345, 3, p. 11.

frase legt een verband tussen de grondslag (overtreden strafbepaling) en de ontvankelijkheid van de daarop te baseren vordering ('belang'): kan de gevogde schadevergoedingsvordering niet worden gegrond op het strafbare feit dat ten laste is gelegd (art. 51f Sv) of bewezen is verklaard (art. 361 lid 2, aanhef en onder b, Sv), dan kan de vordering niet in het strafproces worden beoordeeld. Veelal zal wel ongeveer duidelijk zijn wie een strafbepaling tegen wat beoogt te beschermen, maar niet altijd.⁵ Het criterium 'rechtstreeks schade heeft geleden' mag in ieder geval niet worden omgekeerd in de eis dat benadeelde is getroffen in een belang dat 'door de overtreden strafbepaling rechtstreeks wordt beschermd'.⁶ Die eis zou veel te specifiek zijn: in het geval waar het om ging was de verdachte veroordeeld wegens deelname aan een criminele organisatie, art. 140 Sr, een strafbepaling die beoogt de openbare orde te beschermen. Volgens het hof werd de benadeelde 'dus' niet rechtstreeks door de strafbepaling beschermd tegen schade. Dat oordeel 'miskent dat de concrete omstandigheden van het geval bepalend zijn voor de beantwoording van de vraag of voldoende verband bestaat tussen het bewezenverklarde handelen van de verdachte en de door de benadeelde geleden schade om te kunnen aannemen dat de benadeelde door dit handelen rechtstreeks schade heeft geleden'.⁷ Daarmee kiest de Hoge Raad voor een ruime opvatting ('voldoende verband tussen het bewezen verklaarde handelen (...) en de door de benadeelde geleden schade'), die past in de wens van de wetgever om de voeging door benadeelde partijen te faciliteren. Bovendien kan de strafrechter bij de beoordeling van de vordering van de benadeelde partij enige ruimte nemen door niet alleen de bewezenverklarde gedraging als zodanig, maar ook uit de bewijsvoering blijvende gedragingen of feiten in de grondslag van de vordering te betrekken.⁸ Het beschermingsbereik van de strafbepaling waaronder het bewezenverklarde kan worden gebracht is dus niet zonder meer beslissend; het gaat erom dat de in het kader van het strafproces aannemelijk gemaakte feiten voldoende basis bieden om de vordering in het strafproces naar civielrechtelijke maatstaven te kunnen beoordelen.⁹ Ook

waar het gaat om het belang waarvoor wordt gevoegd is het woord 'rechtstreeks' dus niet gelukkig.

Materieelrechtelijke causaliteitsmaatstaf

6. Het doel van art. 51f Sv (en art. 361 lid 2, aanhef en onder b, Sv) is dus afbakening van de 'kring' van tot voeging gerechtigden en voor voeging in aanmerking komende vorderingen. Het biedt daartoe een ontvankelijkheidscriterium, geen materieel causaliteitscriterium. In dat laatste voorziet het materiële civiele recht: zou de schade waarvan vergoeding wordt gevorderd ook zonder het strafbare feit zijn ontstaan (*condicio sine qua non, csqn*) en staat zij in zodanig verband met de gebeurtenis waarop de aansprakelijkheid berust dat zij, mede gezien de aard van de aansprakelijkheid en van de schade, aan de schuldenaar als een gevolg van deze gebeurtenis kan worden toegerekend (art. 6:98 BW)? Staan schadeposten waarvan door de benadeelde partij vergoeding wordt gevorderd in *csqn*-verband met het bewezenverklarde feit, dan zal de aard van de aansprakelijkheid (ernstige schuld) veelal meebrengen dat er weinig reden is om schadeposten niet toe te rekenen, ook niet wanneer zij in een verder verwijderd verband tot het bewezenverklarde feit staan.¹⁰ Dat geldt al helemaal wanneer door schuld letsel of overlijden is veroorzaakt: dan komen volgens vaste rechtspraak ook gevolgen die buiten de normale lijn der verwachting liggen voor toerekening in aanmerking.¹¹ Maar bij zaakschade is dat niet wezenlijk anders en ook ten aanzien van zuivere vermogensschade is inmiddels tamelijk vergaande toerekening aanvaard.¹² Daarin klinkt een zekere burger(rechte)lijke moraal door: wie met zijn gedrag (ver) buiten de rechtsorde treedt en daardoor schade veroorzaakt (*csqn*), zal zich er niet vaak met succes op kunnen beroepen dat de gevolgen van zijn gedrag niet voorzienbaar waren. Dat past in het bij uitstek normatieve toerekeningsoordeel van art. 6:98 BW. Het woord 'rechtstreeks' is in dit verband dus een dwaalspoor.

Terug naar de casus

7. In het onderhavige geval stond buiten kijf dat de benadeelde partij als persoon ontvankelijk was: hij was eigenaar van het door de inbreker beschadigde huis. Ook het belang (schade aan zijn woning) viel onmiskenbaar onder het beschermingsbereik van de strafbepaling. Dat de inbraak nog meer schade aan zijn woning opleverde, omdat de politie op zoek naar de inbreker(s) een afgesloten deur op de bovenverdieping intrapte, plaatst die tweede schade niet ineens buiten het beschermingsbereik van de strafbepaling. Beide vorderingen voldoen dus aan de processuele relativiteitseis en zijn daarom terecht ontvangen. Zij zijn vervolgens ook terecht toegewezen: zonder inbraak had de politie de deur niet

5 Zie ook de noot van C.P.M. Cleiren onder HR 29 mei 2012, NJ 2014/398.

6 HR 5 juli 2016, NJ 2016/335.

7 Aldus HR 5 juli 2016, NJ 2016/335, r.o. 3.3.

8 Vgl. HR 27 januari 2015, ECLI:NL:HR:2015:134: meisje, dat door ex wordt achtervolgd, laat fiets vallen waardoor deze beschadigd raakt; schade aan fiets is voldoende rechtstreeks gevolg van bewezenverklarde mishandeling. Zie over dit aspect ook de uitvoerig gedocumenteerde conclusie van A-G Bleichrodt voor HR 5 juli 2016, NJ 2016/335 onder 12. e.v., alsmede het recente overzichtsarrest HR 28 mei 2019, ECLI:NL:HR:2019:793, r.o. 2.3.1: "Voor het aannemen van zodanig verband is niet vereist dat de schade betrekking heeft op voorwerpen die in de bewezenverklaring zijn vermeld."

9 Zie voor de feitelijke ruimte die de Hoge Raad zich permiteert de door hem genoemde voorbeelden in het overzichtsarrest HR 28 mei 2019, ECLI:NL:HR:2019:793, r.o. 2.3.2, en voor een verdere verkenning I. Felix & A. Schild, 'Rechtstreekse schade en causaal verband bij de vordering van de benadeelde partij in het strafproces', NJB 2019/1317.

10 Vgl. HR 25 maart 2011, NJ 2011/139 (Verkiezingsfraude).

11 Zie reeds HR 8 februari 1985, NJ 1986/137, m.nt. C.J.H. Brunner (Renteneurose).

12 Vgl. HR 25 april 2008, NJ 2008/262 (Frieslandhal).

ingetrapt (csqn) en vanwege de aard van de aansprakelijkheid (aansprakelijkheid gebaseerd op ernstige schuld) is er geen goede reden om deze schade niet aan de inbraak toe te rekenen (art. 6:98 BW). Aan de materieelrechtelijke causaliteitseis was dus ook voldaan. Van dit alles staat overigens los of de politie (ook) aansprakelijk is voor de schade aan de deur op de bovenverdieping. Dat zou leiden tot hoofdelijke aansprakelijkheid van de politie en de inbreker (art. 6:102 BW), maar niet tot ontslag van zijn aansprakelijkheid jegens de huiseigenaar.

S.D. Lindenbergh

NJ 2019/379

HOGE RAAD (STRAFKAMER)

28 mei 2019, nr. 17/02033

(Mrs. W.A.M. van Schendel, V. van den Brink, C.E. du Perron, J.C.A.M. Claassens, C.H. Sieburgh; P-G mr. J. Silvis)
m.nt. W.H. Vellinga

Art. 36f Sr; art. 51f Sv

RvdW 2019/674

NJB 2019/1329

RAV 2019/63

ECLI:NL:HR:2019:793

ECLI:NL:PHR:2018:600

Overzichtsarrest met betrekking tot de vordering benadeelde partij. De Hoge Raad bespreekt aandachtspunten bij de beoordeling van de vordering, mede om te bevorderen dat benadeelde partijen op eenvoudige wijze, binnen het strafproces, schadeloos worden gesteld. Ook de schadevergoedingsmaatregel komt aan de orde.

Overzichtsarrest met betrekking tot de vordering benadeelde partij. De Hoge Raad bespreekt aandachtspunten bij de beoordeling van de vordering, mede om te bevorderen dat benadeelde partijen op eenvoudige wijze, binnen het strafproces, schadeloos worden gesteld. De Hoge Raad schetst het wettelijk kader en bespreekt achtereenvolgens de begrippen 'rechtstreekse schade', 'vermogensschade', 'immateriële schade', 'affectieschade' en 'verplaatste schade'. Ook besteedt de Hoge Raad aandacht aan wettelijke rente, hoofdelijke aansprakelijkheid en proceskosten. Daarnaast gaat de Hoge Raad in op de procesrechtelijke bepalingen die bij de beoordeling van de vordering benadeelde partij van toepassing zijn, alsmede op begroting van schade. Ten slotte wordt aandacht besteedt aan de schadevergoedingsmaatregel. Het cassatiemiddel in de onderhavige zaak, dat in de kern klaagt over toewijzing door het hof van door de benadeelde partij 'geschatte' schade, faalt. Het oordeel van het hof dat de omstandigheid dat de kosten zijn geschat, niet aan toewijzing van die kosten in de weg staat, is niet onbegrijpelijk en toereikend gemotiveerd, aldus de Hoge Raad.

Arrest op het beroep in cassatie tegen een arrest van het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, zittingsplaats Arnhem, van 19 januari 2017, nummer 21/002441-16, in de strafzaak tegen [verdachte], adv.: mr. F.P. Slewe, te Amsterdam.

Cassatiemiddel:

Middel zie 3.1; (red.).

Conclusie P-G mr. J. Silvis:

1. De verdachte is bij arrest van 19 januari 2017 door het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, zittingsplaats Arnhem, wegens 1. 'medeplegen van opzettelijk handelen in strijd met een in artikel 3 onder B van Opiumwet gegeven verbod', 2. 'diefstal door twee of meer verenigde personen, waarbij de schuldige het weg te nemen goed onder zijn bereik heeft gebracht door middel van verbreking' en 3. 'medeplegen van opzettelijk en wederrechtelijk enig goed dat geheel of ten dele aan een ander toebehoort, beschadigen', veroordeeld tot een voorwaardelijke gevangenisstraf voor de duur van een maand met een proeftijd van twee jaren alsmede tot een taakstraf van 150 uren subsidiair 75 dagen hechtenis, met aftrek van voorarrest. Voorts heeft het hof beslissingen genomen ten aanzien van de vordering van de benadeelde partij, een en ander zoals in het arrest vermeld en hierna nog zal worden besproken.

2. Het cassatieberoep is ingesteld namens de verdachte en mr. F.P. Slewe, advocaat te Amsterdam, heeft 1 middel van cassatie voorgesteld.

3. Het middel klaagt dat het hof ten onrechte de afwijzing van het namens de verdachte gevoerde verweer ter zake de hoogte van de vordering van de benadeelde partij dan wel schadevergoedingsmaatregel niet van een nadere motivering heeft voorzien.

4. Het arrest van het hof houdt voor zover van belang het volgende in:

"Vordering van de benadeelde partij [betrokkene 1]

De benadeelde partij heeft zich in eerste aanleg in het strafproces gevoegd met een vordering tot schadevergoeding. Deze bedraagt € 28.304,72. De vordering is bij het vonnis waarvan beroep toegewezen tot een bedrag van € 26.304,72. De benadeelde partij heeft zich in hoger beroep opnieuw gevoegd voor het bedrag van haar oorspronkelijke vordering.

Met de politierechter is het hof van oordeel dat € 1.000 in verband met het verloren gaan van vrije tijd en € 1.000 in verband met immateriële schade niet voor vergoeding in aanmerking komen. Daarnaast is het hof van oordeel dat ook het 'boetebedrag' van € 6.035 niet beschouwd kan worden als schade dat veroorzaakt is door de bewezenverklarde feiten, zodat het hof ook dat onderdeel niet zal toewijzen.

Uit het onderzoek ter terechtzitting is het hof voldoende gebleken dat de benadeelde partij als gevolg van het onder 1, 2 en 3 bewezenverklaar-